

Recenzja rozprawy doktorskiej pani mgr Teresy Piskorskiej

pt. „Zmienność osteometryczna konia (*Equus ferus* Boddaert, 1758) ze stanowisk archeologicznych z Polski, na tle kulturowym”

Rozprawa jest obszernym opracowaniem biometrycznym i ma istotną wartość naukową, zarówno dokumentacyjną jak i poznawczą. Uchybienia jakie dostrzegłem nie umniejszają naukowej wartości rozprawy, jednak jest ich na tyle dużo, że trzeba o nich wspomnieć. Część rycin jest wstawiona w niewłaściwym miejscu. Na przykład, ryc. 5 jest zacytowana na str. 17, a wstawiona dopiero na str. 19; w rozdziale o kości ramieniowej jest rycina dotycząca łopatki (str. 71), a ryciny dotyczące kości ramieniowej są wstawione w rozdziale o kości promieniowej (str. 72–73). Jest wielokrotny błąd w numeracji tabel w Aneksie i nie ma w tekście, tam gdzie powinny być, odnośników do danych zawartych w aneksowanych tabelach. Są drobne błędy, jak np. „Bognie” zamiast „Boginię” (str. 20), „zbirów” zamiast „zbiorów” (str. 58), „gr” zamiast „w grupie” (str. 122) i wiele innych podobnych. W większości przypadków łatwo domyśleć się właściwego znaczenia, ale są też sytuacje, gdzie nie wiadomo o co chodzi, jak np. we frazie „z przełomu XIV i XVII w.” (str. 149). Są żargonowe wyrażenia i frazy, jak np. „efekt dolewu krwi” (str. 20) czy „duży dolew krwi orientalnej” (str. 23), które nie powinny znaleźć się w rozprawie doktorskiej z zakresu biologii. W niektórych miejscach, tam gdzie powinny być, brak skrótów literowych lub liczb identyfikujących kategorie pomiarów (str. 71, 73, 74, 83 i część tabel w Aneksie). Jest to o tyle istotne, że brak w rozprawie objaśnień pomiarów (które, nawiasem mówiąc, powinny być), a jest jedynie odesłanie do źródła bibliograficznego, gdzie kategorie pomiarów są objaśnione z zastosowaniem tychże skrótów literowych i liczb. W rozprawie są też zaprzeczenia faktom. Do tych należą stwierdzenia, że w okresie od środkowego miocenu do późnego pliocenu miały miejsce liczne wędrówki koni z Ameryki Północnej do Południowej (str. 7) oraz, że ludzie nie pojawili się w Alasce wcześniej niż 12,5 tysiąca lat temu (str. 8). Obydwa błędy występują we Wstępie i nie obciążają istotnej części rozprawy.

Pomimo wymienionych uchybień, nie ma wątpliwości, że Autorka włożyła w przygotowanie rozprawy bardzo wiele pracy. Świadczy o tym duża liczba wykonanych pomiarów osteometrycznych oraz duża liczba analizowanych danych. Autorka zgromadziła dane metryczne z około 2 tysięcy kości i zębów pochodzących z ponad 100 stanowisk archeologicznych, przy czym około połowa tych danych stanowi oryginalny wkład Autorki. Niedosyt budzi całkowite pominięcie zeber, które stanowią znaczną część szkieletu konia i są często spotykane w materiałach archeologicznych.

Celem rozprawy jest poznanie przemian i różnicowania w wyglądzie udomowionych koni w okresie od neolitu do XVII wieku w obecnych granicach Polski. O ile przemiany w czasie były już wcześniej obiektem udanych badań, o tyle niewiele wiadomo o regionalnym różnicowaniu koni w tych samych okresach historycznych. Cel rozprawy jest więc nie tylko oryginalny, ale i bardzo ambitny, bo trudny do osiągnięcia zważywszy na ograniczoną liczbę dostępnych danych. W przypadku analizy przemian w czasie badacz dysponuje stosunkowo dużą liczbą danych w porównywanych zbiorach reprezentujących kolejne okresy czasu. Jednak liczba porównywanych danych znacznie zmniejsza się, gdy trzeba podzielić ją na regionalne podzbiory w obrębie tego samego okresu czasu. Autorka wyróżniła i porównywała 13 grup kulturowych, co znacznie zmniejszyło liczebność analizowanych danych w grupach i — ze względu na zbyt małą liczbę danych — praktycznie wyłączyło większość kategorii pomiarów z bazy danych do wiarygodnego wnioskowania. Chociaż wszystkie dane zachowały wartość dokumentacyjną, tylko niewielka ich część została wykorzystana do wnioskowania będącego celem rozprawy. Zaledwie 11 spośród 50 analizowanych kategorii pomiarów wykazało istotną statystycznie różnicę pomiędzy parą grup kulturowych i tylko dwie kategorie pomiarów wykazały taką różnicę pomiędzy więcej niż sześcioma parami grup kulturowych. Najlepiej spisało się oszacowanie wysokości w kłębie, które zachowało stosunkowo wysoką liczebność w przypadku większości wyróżnionych grup kulturowych i dostarczyło istotnych różnic aż 42 porównaniom pomiędzy parami grup kulturowych. Problem z liczebnością danych nie jest błędem Autorki, a jedynie wynika z ograniczeń materiału kopalnego. Wielokrotnie jest mowa w rozprawie o małej liczbie analizowanych danych w większości kategorii pomiarów i że dlatego takie wyniki mają jedynie charakter orientacyjny, co jasno wskazuje, że Autorka bardzo dobrze zdaje sobie sprawę z ograniczeń interpretacyjnych wyników opartych na małej liczbie danych.

Pomimo dużych ograniczeń interpretacyjnych narzuconych przez materiał kopalny, Autorka potrafiła zrealizować ambitny cel rozprawy przedstawiając interesujący i wiarygodny scenariusz przemian regionalnego różnicowania w wyglądzie udomowionych koni na terenie dzisiejszej Polski. Tak jak należało to zrobić, Autorka oparła scenariusz na najbardziej informatywnej kategorii pomiarów, a mianowicie oszacowaniach wysokości w kłębie, ale też wsparła go wynikami z innych kategorii pomiarów tam, gdzie to było poprawnne możliwe. Scenariusz zawiera interpretacje ważne dla archeologów, których wyniki tej rozprawy powinny najbardziej zainteresować.

Z całym przekonaniem stwierdzam, że rozprawa pani mgr Teresy Piskorskiej w pełni spełnia warunki określone w artykule 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i na tej podstawie

wnioskuje do Rady Wydziału Nauk Biologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego o dopuszczenie pani mgr Teresy Piskorskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Zważywszy na istotną wartość dokumentacyjną i poznawczą rozprawy doktorskiej pani mgr Teresy Piskorskiej, dodatkowo wnioskuję o podjęcie uchwały o jej wyróżnienie.

Warszawa, 27 października 2018 r.

Prof. dr hab. Mieczysław Wolsan
Muzeum i Instytut Zoologii PAN